

Eduard Petiška

**Okamžiky
z prázdných
míst**

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Okamžiky
z prázdných míst

Eduard Petiška

Znění tohoto textu vychází z díla [Okamžiky z prázdných míst](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Baset v Praze v roce 2002.

§

Text díla (Eduard Petiška: Okamžiky z prázdných míst), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Verze 1.0 z 11. 10. 2024.

OBSAH

OKAMŽIKY	7
1	8
2	9
3	10
4	12
5	14
6	15
7	17
8	18
9	22
10	23
11	25
12	27
13	29
14	31
15	37
16	38
17	41
NA PRÁZDNÁ MÍSTA	43
Čistý životopis	46
Uprostřed života	48
Muž, kterého potkávám	50
Toto město	52
Svědectví	55
Převlekači kabátů	58
Aspoň	60
Nikdo není vinen	63

Myslím na pochyby	66
Jeden řečník navíc	69
Každý svůj úsek.....	72
Mouchy.....	75
Sliby	78
Pes	81
Nářek pro Faethonta	83
Na prahu života.....	86
Strach	89
Rojkové	91
Dopis	93
Sčítači lidstva	95
Kassandra.....	98
Neměla arijské předky.....	101
Pohádkový les	103
Prosté věci	105
Balvan	108
Telefonní rozhovor.....	110
Století	112
Začátek	114
Ediční poznámka	117

OKAMŽIKY

Aleně

1

Slyšel jsem němé okamžiky,
jak vzdouvají deštivou plachtu dne,
nikdo o ně nedbal.

Jdeme
a za zdí odbíjí něčí život,
zoufale pobíhá a vrhá se k dveřím,
otáčí se na polibku a zpívá.

Kdo nalehl v této chvíli na meč
a třímá jak prapor krev vytékající z hrudi,
kdo záplatuje chvatně svědomí,
kdo staví náš věk,
tak známý, tak nepoznaný?

Věci ukazují obvyklý povrch,
oči a myšlenky spěchají,
jen pohled, slovo, stisknutí ruky,
ale zrno klíčí hlouběji,
proráží vyprahlou kůru a netečný prach.

Řekl jsi:
„Jak nádhernou barvu má mladé osení,“
a já ti nerozuměl.
Myslil jsem na cestu tolika zrn.

2

Větve byly nahé a jarní déšť s nimi rozmlouval,
římsy se zalykaly tím, co viděly v oknech,
okapům rozmrzla hrdla a chrlily loňskou špínu,
nikoho už nezajímala.

Sváteční dav uhýbal běžícím kalužím
a valil se pod černým stropem deštníků.

„Nesu jí zase jablka, co bych měl nosit,
jsou ze zahrady a jsou zdravá...“

„Naposledy jsem u něho byla před týdnem,
ve všední den švadlena, kadeřník,
nevím, kam po práci dřív...“

V lese dospělých hlasů se ztrácí děvčátko,
v ruce drží pomeranč a přihlazuje si vlhké vlasy,
sváteční dav prochází branou nemocnice,
každý hovoří jen o sobě,
jenom pomeranč říká něco jiného.

3

Sklenice s čajem si ji prohlíží žlutým okem,
na každý pohyb číhá nepřející bolest,
stařena se nehýbá a nevidí...

Kroky návštěv šeptají kolem ní,
sykají jako její modrá konvice na kávu,
dokud ještě žily spolu
ve světlici na konci města.

Modrá konvice obchází její lůžko,
usedá na dosah ruky a vypráví:

„Denně pluje tvůj obličej nad plotnou,
popel tváří vychládá, jenom oči ještě doutnají.
Tvých pět dětí bryndalo mou kávu po bradě
a teď jsou tak velké, že se nevejdou ani do
tvých vzpomínek.

Máš ruce oprýskané jak mé dno,
je po nebeské modři letních dnů,
nosívala jsi domů havířskou muziku ve vlasech
a v sukni,
brala jsi mne do rukou jako tanečníka.

Vařím kávu, nadrobíš do ní chléb a prsty ti šustí,
držíš mě jako síto, kterým se potřásá,
prosíváš život bez plev a beze zbytku
oběma pažema, celým tělem, jen srdce je pevné.

Jako kytici mě bereš do dlaní, když přijdou
děti tvých dětí
a všechna bída, kterou vzaly slzy, a ušetřená něha
se slije s úsměvem v jedinou větu:
„Děťátka, nechcete kávu a ukrojím vám —“

Modrá konvice šumí a stařena přikyvuje
pomalu a opatrně,
jsme-li staří, jsou věci plaché,
lehko nás opouštějí a putují k novým pánům.

4

Postavil sáček s jablky na noční stolek,
až zazvonila lžice,
žena na lůžku otevřela oči
a udiveně si prohlížela toho velkého cizího muže,
cizího muže, s nímž žije sedm let.

Rychle zavřela oči, aby zas viděla toho druhého,
musila myslet na večer plný stříbrných člunů deště,
tráva se leskla šupinami krůpějí
a několik kapek jí přitiskl na tvář,
když ji pohladil.

Řeka plula naznak s rozpuštěnými vlasy,
dvě okna sousedního domu se v ní
rozsvěcovala a zhasínala,
nevěděla jsem, kam se podívat, podívat, podívat,
jenom ne do tvých očí,
já předem utonulá jsem řekla:
Ne.

Musím myslet na večer plný stříbrných člunů deště,
když okno přede mnou líbají malé krůpěje,
ale tobě,
tobě jsem tehdy řekla:
Ne.

Žena leží a mlčí, muž sedí a mlčí
a jablka na stolku voní
loňským sadem.

5

Některou ženu navštíví vzpomínka,
jinou navštíví muž
a mne navštěvuje tvůj dopis každou chvíli,
vytahuji jej pod poduškou znovu a znovu,

je průhledný jako střep ledu
a za mrazivým sklem se usmívá cizí žena,
slova se kutálejí po papíře,
jedno utíká druhému
a nemohou se dohonit.

Píšeš mi:

 Milá ženo —
a já cítím cizí oči,
dírají se ti přes rameno, dotýkají se dopisu,
lepí se na písmena,
a to, co píšeš, je zbytečné.

Poslal jsi na mne řeku slz,
ale mé děti jsou lávka, po které přejdu
bezpečně bez ohlížení.

Kdybys chtěl, kdybys tak chtěl,
i tebe bych převedla na druhou stranu.

6

Mladá žena si opřela zrcátko o pokrývku
a zvolna se češe, možná, že přijdou,
hřeben ve vlasech praská
a zrcátko odhrne obraz:

„Nemá tvá žena ruce, nebo jí vypadly oči?
Ještě, že jsem tu já,
abych ti přišla knoflík.“

Každý den si najde nový kamínek
a hořkou slinou lepí z kamínků zed'
mezi mladou ženu a muže.
Muž se ohlíží,
dávno vyplul z přístavu a teď
ztrácí z očí i milované pobřeží.

Matka hovoří a minulost couvá.
Mladá žena tiskne hřeben v ruce:
— Kdybychom měli byt,
odešli bychom od jeho rodičů. —

Stahuje příkrývku přes kolena
jako ve větru
a slyší slabý tonoucí hlas muže.

Kolem ní roste zed' z kamínků,
všude na ni naráží,
a nikdo nepřichází,
aby přeskočil zed'.

7

Oběma rukama hladí pomeranč,
vyhmatává na něm teplo dětských prstů,
teplo ji uzdravuje a náhle
v ní zajiskří celý život:

Když jsem se vracela z lágru, bylo mi čtrnáct,
všude plápolaly prapory a všichni lidé chodili
po ulicích,
všichni lidé, ale mně chyběli tři:
otec, matka a sestra.
Slunce svítilo a bylo samo,
domy v ulicích stály každý pro sebe a sám.

A pak jsem utekla z internátu,
pojedu budovat Ostravu, republiko!
Vlast je má matka, má matka je vlast!

A pak jsem stála s hlavou plnou slz na nástupišti,
každá slza byla sama a prchala z očí,
jako já prchala sama před sebou.

A pak mě poslali zpátky do internátu
a dnes už vím:
žádný dům není pro sebe a sám, i slunce jsou dvě.
Jedno vrhá můj stín
a druhé je v očích mé dcery.

8

Dlaždice na chodbě se zimomřivě tisknou
k ostýchavým krokům muže,
dveře sálu ho vybízejí,
vymlouval by se, a není nač.

Je tam,
průsvitná, až je vidět za jejími zády
úval podušky,
nepatrná stopa něčeho, co odchází.

Kolem lůžka čekají zase marné lži,
aby je vyslovil,
nic se nestalo, brzy se vrátíš...
ale kam?

Hladí mu rukáv, schovává ruku v jeho hrsti,
zbytečné okamžiky jsou náhle nutné,
ach, kdyby tu aspoň byla
ta stará píseň muže:

Kdykoliv přicházíš zvenku a slyším tvé kroky
na schodech,
deset malých srdcí mi bije v konečcích prstů,
počítám kroky na schodišti, kolik je jich třeba
ke dveřím,
kolik za dveřmi a teď malé otočení, svlékáš kabát —
Jsou zvuky, které usmrcují láskou.

Svazek klíčů chřestí v zámku, vzdálené vyzvánění
z nikdy nedostavěné věže touhy,
a hodinky tvých podpatků
měří znovuzrozený čas.

Ještě několik kroků na okraji mé samoty
a křídlo dveří vesele zamává,
už jen několik malých
zbytečných
ztracených kroků...

Kdykoliv odcházíš, opouštím sám sebe,
jdu za tebou, příliš malý stín velikého slunce,
a nestarám se, co dělá mé tělo a hlava
zvrácená nazad,
tak plují utopenci na řekách vzpomínek.

Tichnoucí kroky na schodišti
probouzejí ve mně zpěv
a tisíckrát vybírám slova,
ale tvá podoba je výš a hlouběji, je dál.

Vítr, jenž ti teď na ulici uvolnil kadeř,
slunce na tvářích a svět, který tě obklopuje,
to všechno jsem já,
svět je má dlaň.

Muž se dívá ženě do tváře a poroučí si úsměv,
rozkazuje si šťastný pohled
a stiskne jí paži.

Rád by jí vnutil štěstí,
naráz,
aby mohl odejít s klidným svědomím.

Stará píseň hasne, štěstí couvá před rozkazem,
na zavolání prchá.
„Už zase pláčeš?“

Dlaždice na chodbě se chvatně dotýkají
pevných kroků muže,
odchází,
v očích průsvitné ženy
se rozpouští jeho vlhký obraz.

Na sousedním lůžku po kolikáté
zvedá mladá žena ruku s hřebenem,
hřeben je těžší a těžší, ruka je bezradná
a zrcátko ukazuje obílený strop.
Osamělý žlutý vlas se snáší k zemi,
zachytí se na podušce a čeká
jako naděje.

Na jiném lůžku žena hladí pomeranč,
kolem prostřeného srdce usedá minulost,
vedle zavírá žena dopis do zásuvky,
minulost ji opouští,
na sousedním lůžku
odsouvá žena sáček s jablky
a otevírá ohradu vzpomínek.

Už vybíhají nepokojné laně,
tlučou kopýtky do oken:

„Tu jsme, jen klidně lež,
řekni nám, kam máme běžet,
přineseme ti, co budeš chtít.“

9

„Chtěl bych ji vidět...“

Stařec ve vedlejším sále pohybuje rty,
po bledých vlnách úst vyplouvá dávná noc.

Šli sami dva přílivem kohoutího zpěvu,
hvězda se utrhla a padla do lesa,
druhá se smekla do řeky a třetí pohasla v úsvitu,
chutnala dívčím dechem a obilným prachem.
Padli do trávy jako dvě hvězdy na úsvitu...

„Chtěl bych ji zase vidět.“

Dvě války a střepina granátu v bříše,
šest dětí a sedmé hlad,
smrt zimničnatá, zimničnatá,
to nic.

„Chtěl bych ji zase vidět takovou,
Kadličku...“

10

Odsedla si od veliké obvázané nohy,
přejíždí očima mužovy vlasy,
ještě jsou černé, ještě se vlní,
ale opravdu, v týdnu neměla čas.

Mohla bych jít k filmu
a hrát růži, která neopadá,
muži by nevěděli, kam dát oči.
Mohla bych tančit a zpívat,
ptáci by létali za mnou a učili se ode mne zpěvu,
tráva by toužila tančit jak já.
Mohla bych vyjít na obloze jako nové slunce,
sláva vychází a září, i když je noc.
Nikdo o tom neví
a ty každý den opakuješ:
Chtěl bych mít od tebe dítě.

Muž si prohlíží ženu,
zpozoruje kadeřníka, všimne si švadleny,
ochotnický režisér jí dává vybírat...

K pravdě se musíš vracet z dálky,
abys ji poznal.
Zblízka spatříš jen okno nebo dveře
a z dálky celý dům.
Říkali o tobě, že jsi zlá a že nemáš cit,

a já
vidím jen tvoje neštěstí,
které svrhuješ na cizí lidi,
jako strom setřásá listí
a víc a víc
je sám.

11

Vnitřnosti si v jeho těle vyměňují místo,
vrážejí do sebe a protrhly by obal kůže,
kdyby nezatajil dech.

Celý pokoj nepřátelsky duní,
jen láhev na stolku
si přivine mužovu paměť
k důvěrnému sklu:

„Z tmy vyrůstá strom svítání,
zelené zářící lístky kropí střechy a chodníky,
a ty vrávoráš,
dupeš do plamenů kaluží a rozdíráš si prsty o zdi,
každý stín ti podlamuje nohy,
bláznivá sekyra přetíná tvé pohyby.

To je má svoboda — povídají tvá ústa
vlhká a pomalá jako hlemýžď,
a každá chvíle je mříž
a celé ráno je vězení,
odkud nemůžeš vyjít,
jen po čtyřech, možná po čtyřech.

Až se otevřou vrata domu,
zatančí kolem tebe smích školáků,
jen dva chlapci se nebudou smát.
Až se otevřou vrata domu,
vyjde žena a posbírání tvé cizí tělo

do koše svých paží,
jako sbíráme střepy starého milého džbánu,
bezradně a s lítostí.

A tvá absintová svoboda vyrazí s křikem,
nikdo jí neporozumí a ty se ohlédneš,
kdo to za tebou volá...

Zelené letní jitro se pohupuje ve vratech,
ale pro tebe končí den,
končí den.“

Muž se vzepne
a srazí nepřítele loktem.
Láhev třeskne a kutálí se pod lůžko,
otevře žasnoucí oko,
z kterého slzí voda.

12

Dlaždice se naposledy dotknou kroků muže,
vyjde na ulici a zapomene, co bylo,
podobá se zrcátku,
bez minulosti
a budoucnost jen v malém pohybu,
kam se natočí a jaký obraz přijme.

Všechno, co bylo, nelítostně v sobě ztratil
a hledá v tvářích kolemjdoucích žen.

Té první vyjíždí z očí vlak s vojákem,
poslední vagon je ještě v zákrutu,
kouř se plazí mezi kolejemi a vrací se k ní,
hladí bílou dlaní její střevíce a sukni.

Druhá spouští víčka, znovu se za nimi svléká
a slyší z hlubiny pokoje hlas:
„Někdo jde po schodech, není to...?“
Svléká šaty a obléká strach.

Třetí běží, v uších jí vrčí dílna a stroj,
zvedá pecen práce, z něhož neubývá,
ukrojila muži a dceři,
i v dešti má na řasách drobty slunce.

Čtvrtá s šátkem na hlavě se rozhlíží,
opře se o muže, který v ní volá:
„Andulko —“
Opře se o něj a vyjde mu vstříc.

13

Zatím průsvitná žena si ovinuje pokrývkou nohy,
taková zima,
jako v opuštěném bytě, když venku prší
a k prázdnému stolu usedá mlčky soumrak.

Čekala jsem tě čtyři roky z koncentráku,
bála se listonoše,
vracela jsem se rychle z práce, možná, možná,
že se vrátil,
na tvé narozeniny jsem prostírala prázdné židli,
schovala jsem pro tebe sáček kávy,
zachovávala starý pořádek,
až se vrátí, jako by se nic nezměnilo,
vytrhla jsem si před zrcadlem první šedivé vlasy,
zastavovala jsem čas.

A teď jsi doma.

Nad střechami vycházejí hvězdy bílé, růžové
a modré
a každá je pro tebe tváří nějaké cizí ženy,
kterou bys uměl milovat.

Na sousedním lůžku
opírá hřeben mladou ženu,
vratký žlutý vlas se smekl s podušky,
vrhá se do hloubky večera

tiše
jako výkřik za sepjatými rty.

V šeru usínají dvě ruce na pomeranči,
dopis v zásuvce zadržuje dech,
vedle na lůžku pootvívá žena rty
a tiskne k nim milý deštivý večer.

Všichni odešli, jen za okny
šumí modrá konvice na kávu,
a stařec ve vedlejšíh sále slyší,
jak se vítr brodí obilím,
obilím, z něhož dávno upekli chléb.

Muž s obvázanou nohou usíná a ví:
v sedmi branách příštího týdne ji budu čekat,
zase a zase,
jako nedočkavý opilec čeká na plnou láhev,
aby se napil zítřejšího zoufalství.

14

Horečka stoupá po nočním svahu,
muž na lůžku vedle dveří
se přidržuje prostěradla,
stěží udržuje rovnováhu.

Uprostřed tmy
slyší šoupání podrážek, klapot stěvíčků,
rozvody, rozvody, rozvody,
bouchají dveře, skřípají schody, otvírají se trhliny,
tohle je má pŭlka a to je tvá,
dělí se minulost, zvětralé touhy, zmačkané sliby,
pŭlí se první polibek, hanebná svědectví,
špinavé prádlo,
rodiny praskají jako prázdné ořechy,
zběhové se vysmívají bojujícím,
ženy přicházejí a odcházejí
s penízi prstŭ na šíji a na prsou.

Měsíc je vlhký slzami
a stále ten řinkot střepŭ,
ženy a muži odhazují lampy
a hledají život s prskavkou v ruce,
klouzají po nadějích, klopýtají o stesk,
trhají své mládí na fáče,
lepkavou kořalkou slepují střípky.
Na slovech plují mastná oka lží,
i podaná ruka je mastná a vzápětí vyklouzne,

teď můžeš jít,
teď můžeš už jít.

Na osamělých krách putují děti
s vylekanýma kulatýma očima,
štěkot hádky je vyhání z pelíšku dětství,
opuštěné hnízdo vychládá, nežli jim dalo tvar,
nikdo na ně nemá čas.

Muž hledá své štěstí, žena hledá své štěstí
a dávno je minuli.
Čeká ztracené v minulosti,
musíte k němu po špičkách, aby neuletělo,
ještě je nerozpúlené, nerozdělené, neroztržené
a prosí:

Omyjte mi zaprášená křídla,
chci vzlétnout.

Horečka stoupá po nočním svahu
a vleče za sebou muže
až k průzračným stěnám domů,
věci pohybují neviditelnými rty,
kliky dveří vykřikují jména dotyků,
dlažební kostky prozrazují cestu zástupů,
uvnitř věcí se něco děje,
dobře skrývané okamžiky vystupují z nich
a vydávají svědectví o svých pánech.

„Potácela se po nás dívčí ruka,“ mumlají dveře,
„Bylo jí sedmnáct a upadla na tvář,“ syčí chodník,
„Alkohol jí zouval střevíce,“ šumí stoka,
„Co měla dělat, když ztratila klíč?“ rachotí zámek.

Horečka stoupá, není čas vracet se pro klíč,
ale možná, že leží vpředu,
vržený obloukem do budoucnosti.

Tak vrhají lidé z oken hořících bytů
co nejdál věc, která má uniknout zkáze.

Dlažební kostky se probouzejí pod nohama chodců,
kamenná hrdla skřípají jako dveře
rozevřené dokořán a rozkymácené
někým, kdo odešel
a neměl čas se rozloučit.

Čí je to vzduch, za koho dýchám?
Kdo padl za mne
a nyní se vrací a sklání se nad svým dechem,
který nám plní hrud',
tesklivě si prohlíží naše okoralá ústa:
„To jsou mé skutky?“

Pamětní desky na domech
vykládají ze spánku
o svých mrtvých,
děšť se třpytí v zářezích písma,

třpyt je hladký, myšlenka ráda uklouzne
do teplého hnízda, kam nefouká.

Z mrtvého jména vane
jak z prostřelené zdi:

Stála v pětistupu s tisícem vybraných žen.
Smrt mávala křídlem dýmu nad Birkenau,
mžourala slepým okem z blátivé cesty.
Stála v pětistupu bezdětných žen
s nemluvnátkem ukrytým v tašce,
přikryla je papírem, aby na ně smrt nedohlédla,
neboť děti nesměly žít.
A dítě bylo tiché a zdravé a spalo,
všude vycházely betlemské hvězdy slz
na tvářích žen,
jediná matka stála v pětistupu bezdětných
a tiše přijímala popelavý déšť do vlasů, na skráně,
necítila bič deště přejíždějící po zádech,
jenom urovnávala papíry na tašce,
papíry na tašce.

Tak si jí všimli
a odkryli papír.

Když ji vedli i s dítětem na smrt,
nevěřila, že deštěm proplouvá k ní.
Jeden ze strážců se ušklíbl:
„Přikryjte dítě, nastydne vám.“
Tu sňala s hrdla šátek a zvolna,

jako by nesla šátek svým dechem,
přikryla dítě.

Horečka stoupá,
kolem pouliční lampy poletuje krůpěj vody,
vyskakuje na římsu činžáku
a naslouchá dvěma starým paním.

V jejich slovech bubnuje válka,
všechno rozhodne bomba,
bojovat nelze, můžeš být jenom zabit,
konec bude začátkem nového světa.
Po horkém popelu lidí, domů a zvířat
se procházejí dvě staré paní
a vybírají nezaplacené nájemné.

Za průhlednou zdí domu rýsuje mladý muž,
zajaté řeky se vzpínají v síti čar,
o patro výš vzlyká gramofon po sté: Měj mě rád —
a prošoupává minci okamžiku,
nic za něj nekoupíš, za nic jej neproměníš,
stopa v přelévajícím se písku,
někdo tu přešel a proč?
Jak dlouhý byl život a jak mělká stopa,
gramofon bezradně žádá: Měj mě rád —
ale láska podaná přes tuto chvíli
má podobu tenké čáry tuše.

A dole v parku se tisknou k sobě
hoch a dívka.

V hlubinách stromů praskla větev,
osamělý výstřel —
k zemi se sune déšť jako tělo zasaženého muže,
šustí chladnouchými pažemi v tlejícím listí,
namáhavě se plíží v hlíně
a z lesklých nehtů kaluží
vstává novorozená tráva.

15

V té chvíli jiný muž zapomněl na průsvitnou ženu
a ponořil hlavu do cizích kadeří,
zalyká se:

„Tebe věčně, tebe věčně...“

a mrtvá věčnost je ubohá před živým okamžikem,
věčnost je temná,
nikdo v ní nebydlí a fičí z ní chlad.

Věčnost je záruka zrádců,
až tu nebudou, všechno vyřeší za ně,
je nejsilnější, neboť ji nikdo neviděl,
a nejmoudřejší, vždyť přijde až pak.

„Tebe věčně...“

opakuje už kolikáté ženě,
přísahá věčnosti,
věčnost se nebouří.

„Jen rozděluj věrnost na malé kousky,“
šelestí kadeře ženy,
„až zaduje čas, roznese drobné útržky
a osiříš jako poznaná lež.“

16

Horečka stoupá a zdi se rozestupují,
mít aspoň pomeranč, touží muž,
aspoň jedinou věc, na níž bych přeplul,
aspoň věrnou konvici na kávu,
anebo hřeben, opírá mladou ženu
jako zábradlí,
mít sáček jablek od někoho, kdo si vzpomněl,
anebo dopis,
třeba se zlou zprávou, jen zprávu,
znamení, že jsem žil.

Věci mu nebyly víc,
než kus mrtvého dřeva, kus kovu, papír,
a když se loučí,
hledá v nich po první ruku,
která jim dávala tvar.

Dopadl jsem na lůžko v nemocnici,
jako kámen na hladinu
a větší a větší kruhy
zanikají v dálce.

Před každým činem se ptával, co získá,
ne co zaviní,
a větev stromu získá jen z toho,
z čeho má prospěch i strom.

Kdyby aspoň jediný okamžik mého života
vypučel v keř,
a podal člověku stín.

Usedal do měkkých křesel cizích slov,
věřil tomu, co ho netlačilo,
pravda jako polštář,
ale co pod ním?

Horečka stoupá po nočním svahu,
její požáry praskají v krvi:

Ještě se ohlédni,
to vše bylo tvé...

Jak jsi byl hladký,
čistá chvíle upřela na tebe oči
a neměla se čeho zachytit,
jak jsi byl hluchý,
pták zpíval a naslouchal někdo cizí,

jak jsi byl slepý,
nepřítel byl tvůj přítel,
a tys ho nepoznal,

jak jsi byl chromý,
zatím co za zdí odbíjel něčí život,
nevykročil jsi,

nevědoucí,
štěstí nejde obehrát,
ani jen radost, ani jen smutek,
život je ražen po obou stranách,

nepatrný,
zítřek vztahoval ruku a tys ji podal sobě,
nebyl jsi zítřek,
jen okamžik, který pije a jí.

Tak dlouho jsi žil
a tak mělká je stopa.

17

Hluboko mezi pahorky noci vychází rozsvícené okno,
žena za ním odhrne záclonu a dívá se do tmy,
větrnou nocí táhnou němé okamžiky jako neklidná
zvěř,
jiskřivou srstí se otírají o dům.

Dítě se brouzdá huňatou trávou spánku, potká bílého
kosa,
zaspívá mu ze sna,
matka upustí zděšený pohyb
a zvedne úsměv.

Nějaký muž prchá ulicí vzhůru sám před sebou,
žena na lůžku přikryje dlaněmi pláč,
dvě staré paní sliní prst a přepočítávají,
někdo ledabylo opustil dnešní den.

I dnes ukazují tvé kroky zítřejší cestu,
tvé váhání vezme zítra někomu dech,
tvé činy dorazí na obzor místo tebe,
někoho převedou přes prudkou řeku,
někoho srazí a utone.

Už dnes sází vítr semena pláňat,
v jablkách zrají jádra a v jádrech příští strom,

cos zatajil, odhrne zítřejší ráno,
zítřek bude tasit tvé skutky.

Hluboko mezi pahorky noci
se vydává malý okamžik na pouť až k obzoru.

NA PRÁZDNÁ MÍSTA

Báseň je neobvyklá přesnost

„Slunce,“ toužil muž, „jen kdyby vyšlo slunce.“ Stoupal do hor, výš a výš, a slunce plulo hluboko pod hladinou mlhy. Až vyjde, myslil si, jen až vyjde slunce.

Tak vystoupil na vrcholek hory a náhle vyrazilo slunce a muž spatřil obrovské světlo a zdálo se, že světlo pohltilo celý svět.

Ale slunce darovalo život stínu. Stín stál za mužem a divil se:

„Co tady chceme? Nic tu není, jenom prázdno.“

„Ta prázdná místa,“ řekl muž, „jsou místa ústupu. Z každého z nich někdo ustoupil, couvl, zběhl anebo se ho vzdal.“

„A nabyl tím něčeho?“ zeptal se stín.

„Měl by ses zeptat: zbavil se něčeho?“ odpověděl muž.

Čistý životopis

Přicházejí s neviditelnými pravítky
a zkoušejí škrtat svou minulost,
až potud jsem já, odtud jsem někdo jiný,
a minulost se jim leskne na očích,
uši jim překládají každé slovo do včerejštiny,
vlhký jazyk se brodí stojatou vodou,
co zbyla.

Kdyby šlo
ještě jednou opustit bránu matky
a ztropit povyk, že už jsme tady
a s námi všechno po prvé,
a neutrhout jablko a nechtít je vrátit
zpátky stromu.

Ale co bylo
je bylo,
šlépěje hořlavých obrazů vzplanou
a neuhoří.

Neviditelná pravítka škrtají usilovně,
upocená pravítka klopýtají
úzkostlivě,
marně.
A neúprosně vane
nevyškrtaná budoucnost.

„Ještě nikdy jsem si nevšiml, jak vypadá krajina před námi,“ řekl stín muže.

„Asi máš tolik práce,“ řekl muž, „a tolik důležitých starostí.“

„A nemám?“ odpověděl stín. „Jenom uvaž, co všechno dělám. Musím tě následovat, dávat pozor, abych se ti neodtrhl od pat, abych dopadal vždycky na správnou stranu. To všechno se musí umět. Kde bych vzal při těch starostech čas, abych se rozhlížel.“

Uprostřed života

Jednou za život člověk přestupuje
z první půle života do druhé.
Jsem uprostřed života — řekne ráno ženě,
ale už přestoupil,
jsem uprostřed — řekne zrcátku na holení,
a je už začátek druhého poločasu.

Co jsme poznali, co jsme nepoznali,
co jsme udělali a co ne,
tak i tak,
první půlka by byla a zvětrává a stárne,
jako vše, co je hotové,
a co s tou druhou?

Ranní tramvaj plná podrážek, boků a novin,
s kluzkými držadly horkého dne,
vjíždí do druhé půlky
s muži, kteří se odrážejí pádlem novin
od fotbalu k hokeji,
s muži mlčky postrkujícími uzly kravat,
s muži, kteří se derou mezi stěny zad a žaludků
a supí a spílají...

Přestupuje někdo? Přestupují všichni.
A tváří se:
nás se to netýká.
Dáme se překvapit.

„Nemohl jsem se rozhlížet také proto, že jsem se nemohl ani trochu vznést, ani trochu zvednout od země,“ řekl stín.

„Není to jen tvoje nemoc,“ řekl muž.

„To je dobře, že nejsem sám,“ zaradoval se stín. „Nerad bych dělal něco jiného, než dělají ostatní.“

Muž, kterého potkávám

Marně přikrývá hlasitými pozdravy
malé zamřížované okno v sobě,
malou mříž velkého žaláře, kam se vejde
celá upřímnost, celá statečnost, celé odhodlání,
je to pevné vězení, hlídané
pevnými stisky dlaní, hlasitými pozdravy,
ale všechno je nadarmo.

Čas od času se provlékne těsným mřížovím
úzká bílá ruka
a vlaje zmučena něčemu vstříc.

Tu se muž zastaví a ohlíží se
opatrně a s rozpaky,
a zdraví
docela tiše.

„Opravdu jsem rád, že jsi mi to připomněl,“ řekl stín, „když se tak podívám kolem sebe, nejsem sám. Co se mi podobá stínů. A všechny napodobují pohyby svého člověka. Jako já. Jenom mi nejde do hlavy, čí pohyby napodobuješ ty?“

Toto město

Toto město už vymřelo tolikrát
do posledního muže, do poslední ženy,
a žádné noviny o tom nepřinesly zprávu,
prostě není pamětníka,
to je to,
i hromadná smrt přestává být hromadnou smrtí,
není-li svědků.

Toto město se také narodilo tolikrát
do posledního muže, do poslední ženy,
vyměnilo se celé i se psy, s kočkami a mravenci,
a opět zasedlo ke stolu a zvedlo lžíci,
zapálilo si cigaretu,
tak to bychom měli.

Za dusné noci se otvírají perleťová víka oken,
krabice plné lidí vypouštějí s tichým skřípáním
svá náhle nestřežená zahanbující tajemství,
jsou odkopané příkrývky
a nahá kůže vystavuje potmě na odív
své pihy, chloupky, jizvy, tuk i průstřely,
běda všem tajemstvím, bezesnost hledá třetí bok,
na pomačkaných prostěradlech jako za plotem
se krčí maličcí příručí ve velkém krámu světa,
v zpoceně dlani muchlají spropitné mocných vašnostů.
A s ústy ucpanými tučným soustem snu
pískají nosem makléři s pozemky svobody a cti.

Žíněnky sotva popadají dech,
jak na nich cválají
protřelí plánovači neskutečných vítězství,
hrabivci směšných poct, chmatáci v spánku posedlí
myšlenkou ukrást sami sebe, výhodně se prodat
a znovu utéci a prodat se zas jinému...

I toto město vymře po tolikáté
a narodí se nové.
Zrcadla předávají zrcadlům obraz,
zrcadla předávají zrcadlům
víc než tvůj obraz.

„Vyvolil sis náramné štěstí,“ řekl muž svému stínu, „žiješ tím, že napodobuješ a stačí ti to. Já začínám žít teprve tam, kde sám pokračuji. Nevíš, co jsou starosti, úzkost z omylu, neznáš proměnlivé počasí zoufalství a naděje.“

„Nechápu,“ řekl stín, „o čem mluvíš. Chceš mi snad tvrdit, že si volíš cestu sám?“

Svědectví

Spal jsem v chalupě z dřevěných trámů,
pod střechou z šindelů, všude jen dřevo a dřevo,
člověk je sroubil a dal mu podobu domu,
přitesal hrdost a výšku, zmocnil se síly a zajal vůně.
Z hor přicházel vítr a vábil,
probouzel stesk v každém suku i v kůře,
kolem a nade mnou mluvily kmeny a větve,
zpátky jen zpátky do rodného lesa,
reptaly toužily sténaly v neklidné noci,
a náhle,
jako by začala putovat vzduchem dřeva,
vrávorat trámy, potácet se polena a bzučet třísky,
jako by se všechno vrátilo ke dnu dějin,
míjel mne pradávňý člověk, ztěžka se opíral
o silnou větev,
svou berlu i zbraň,
cítil jsem pod zády dřevo všech kolébek a všech rakví,
a musil jsem myslet na směr našich životů,
na koráby z cedru a na žerdě příštích vlajek,
musil jsem myslet na koráby,
které se s praskotem prodírají bouří,
na koráby, které se nevracejí a neztrácejí se,
jako dnešní noc,
která propůjčila jazyk mrtvému dřevu.

Uprostřed větrné noci
ty a já,
dva živé jazyky
těch dávno mrtvých před námi.

„Máš příliš přesné obrysy,“ řekl muž, „tvoje hranice jsou ostře zakresleny. Jsi stín. Žádný člověk nemá tak přesné hranice. Lidské myšlenky člověka přesahují a jsou i tam, kde člověk ještě není. Lidé jsou i mimo sebe. Jsou chvíle, kdy jsou mimo sebe víc než v sobě.“

„Přestaň,“ zvolal stín, „co to povídáš za nesmysly. Nerozumím zhola ničemu.“

„A je to nesmysl,“ řekl muž, „když tomu nerozumíš ty?“

Převlekači kabátů

Desetkrát za den a pokaždé jinak,
a přece každý den stejně,
ráno jiný kabát,
v poledne jiný i večer,
kabát pro příbuzné,
pro schůze,
kabát do postele,
kabát nevinnost, kabát lítost,
kabát nadšení, kabát láska,
silnice dlážděné kabáty vedou k úspěchu,
města z kabátů,
kabátový život.

Dobrý den, kabáty, jak se vám vede,
dnes jste si vyšly bez lidí?
Známe své role, řekly kabáty,
obejdeme se.
Byly prázdné, naduté vzduchem,
a tu a tam v nich zbyl
kousek člověka.

„Jako bys nevěděl,“ řekl stín, „převlékám kabát, jenom když jej převlékáš ty. I klobouk vyměním za čepici teprve tehdy, když se k tomu rozhodneš ty sám. Já neváhám, mně je všechno jasné. Stačí sloužit, abys měl jasno.“
„Ano,“ řekl muž, „ale nezáleží jenom na pravdě, záleží také na tom, kdo ji říká a kdy.“

Aspoň

Aspoň ještě něco zbývá
za příliš určitými stroji, za příliš jasnými pravidly,
za postupem jak pokládat cihly
a jak postupovat při výrobě kyselin,
aspoň ještě něco nevyočítaného, nezapsaného
v třídní knize dějin,
aspoň ještě něco zbývá,
o čem nemůžeš povědět:
Ach tak, o tom jsem četl,
říkali mi o tom, vysílali to.

Jaká úleva, že se ještě někde může protahovat
naš mozek jako malé štěně a kňučet blažeností
nad ochmýřeným kláskem tajemství,
nechápat a radovat se z písně
a nerozebírat její tóny, klíče a stupnice,
jaká úleva vkročit na nepoznané místo,
na území fantazie.

Člun, do kterého vstupujeme, nikdy nebyl,
a vlastně k čemu by byl a nač,
je to čirá záhada a možná předposlední,
úchvatný nesmysl s duhovou srstí a pluje,
nepohání ho chemie polibku, ani fyzika objetí,
pluje od člověka k člověku,
na každém zanechává neviditelné krůpěje,
nehmotné chaluhy a řasy,

a lidé přestávají na chvíli počítat,
zarazí se, podrží mlčky v ruce telefonní sluchátko,
a zadívají se někam skrze regály, zdi, skrze tváře
konferencí
a spatří vanutí barev, ucítí dotyk azurových prstů,
zaslechnou něco velmi nejasného a krásného,
o čem už dávno pochybovali,
bylo to v nich jak tráva zavřená v umrzlé zemi.

Vracejí se zas k telefonu, k přepočítávání spočítaného,
přepisují zapsané, zpravidelňují pravidla pravidel,
opravují omyly rozumu a nahrazují je jinými,
dokud se nezarazí a opět nepřestanou, dokud
se nepodívají někam skrze regály, zdi, skrze tváře
konferencí —

„Nejsi tak nevinný,“ řekl muž, „včera jsem tě přistihl. Seděl jsem bez hnutí a ty ses pohyboval. Pohyboval ses bez mého přičinění, sám ses pohyboval.“

„Já za nic nemohu,“ bránil se stín, „to světlo. Pohybovalo se.“

Nikdo není vinen

Ti věčně nevinní viníci mi loupí vzduch,
otevři dveře, ať se nezadusím,
říkáš, že chemie zná jisté příčiny,
že jisté příčiny zná i fyzika,
ale mezi lidmi je to prý jiné.
Odpovědny za zrození bývají náhody,
odpovědny za smrt bývají
války, karcinom, infarkt a melancholie,
odpovědna je květina smrti, roste v tobě
od narození, až nemá v tobě už místa,
až tě proroste od paty k hlavě
a zmlkneš.
Rostliny neznají řeč.

A kde je příčina příčin?
Otevři dveře i okno, ať se nezadusím.

Přítel předhodí přítele, není viníků,
obecenstvo přihlíží tonoucím, není viníků,
město sežehne zkáza, není viníků,
svět se roztříští, není viníků.

Otevřels dveře a všechna okna,
otevřels stěny,
a vzduch na nás padl jak vzpěňená vlna,
vzduch s létajícími rybami mastných vůní,
všechny měly svou zřejmou příčinu,

v průjezdu chroptělo štěkání,
byl tím vinen pes,
ale mezi lidmi je to prý jiné.

Otevřte celý svět, ať se nezadusím.

„Já vím, co ti na mně vadí,“ řekl stín mužovi. „Závidíš mi zkrátka mou jistotu, moje klidné zaměstnání.“
„Záviděl bych ti,“ odpověděl muž, „kdybych pod tvou jistotou neviděl svou nejistotu a pod tvým klidným zaměstnáním neklidný běh svých starostí.“

Myslím na pochyby

Jistoty potřebují nepatrné místo,
třeba mezi zdmi,
jistoty nepotřebují okna, nerozhlížejí se,
jistoty nepotřebují nohy, sedí na místě,
sedí nebo leží bez pohnutí,
kámen v hluboké studni,
kdo jej vyzvedne?

Pochyby vcházejí do lidí nepozorovaně,
plížením nebo skokem,
dopadnou tiše a měkce,
jejich drápy se hluboko proboří,
otevrou úzké kolmé propasti
na dno člověka.

Pochyby proklepávají ze všech stran
těsné domy jistot i s jejich obyvateli,
vám je vždycky jasno?
Pod nehtem pochyb se zachvěje
pohoří jistot,
kam, kam ukazuje ten pochybovačný prst?

Pochyby tolikrát posmívané a tupené
sunou břemeno života kupředu
strmou novou cestou
přes pohoří jistot,
pochyby otáčejí neúnavně

slabými prsty zemi
od noci ke dni,
od noci ke dni.

„Hlavně, že všichni mají své stíny,“ spokojeně zjišťoval stín.
„Jak můžeš soudit podle vrženého stínu,“ odpověděl muž.
„I mrtvá myš vrhá stín, i kus zmačkaného papíru.“

Jeden řečník navíc

Z prasklého potrubí rozumu vytékají slova
s jednotvárným bubláním,
uválená, ošoupaná, kdekým použitá na kdeco,
zkyslá slova včerejška a předvčerejška,
nahnílá slova s hnědými modřinami od samého
ohmatávání, mačkání a posunování,
jednou sem jednou tam,
tečou jako zapomenutý sýr,

uši jsou plné a nejde to vylít,
kosmický prostor je vyplachován slovy,
unavenými, uštvanými, na umření,
a nikoho nedojímá umírání slov,
slova nepatří nikomu
a tahle už vůbec ne,
jsou zapřažena do stále stejných vět
a táhnou vetchou myšlenku do strmého kopce,
nedoleze, nedoleze,

kdyby to aspoň říkal pozpátku,
mělo by to nový smysl a všichni by se probudili,
usmáli by se a řekli: No tohle;
místo toho pleskají slova o rty jak vlažný déšť,
abychom se nedověděli, neporozuměli, poztráceli
všechn smysl, všechnu soudnost,
aby nám opršel charakter,
aby nám prasklo potrubí rozumu

a všechno začalo
s jednotvárným bubláním
znovu u nás.

„Já soudím podle stínu,“ řekl stín. „Není to snad správné? Nesoudí běloch podle toho, je-li ten druhý člověk běloch? Nesoudí černochoch podle toho, zda ten, koho potkává, je černý? Nezvyšuje důvěru, pozná-li holič, že mluví s holičem, lékárník s lékárníkem a holubář s holubářem? Já dávám přednost přátelství se stíny. Ovšem, pokud nejsou větší než já.“

Každý svůj úsek

Někdy v močálech, někdy v horách,
vylámat skalám zuby, zakotvit v řece,
polknout horu a vyvrhnout na druhé straně,
krok za krokem valí dělníci betonový pás,
tápající prst silnice míří k obzoru.

Každý žije svůj úsek,
někdo v močálech, někdo v horách,
a myslí: život je močál, život jsou hory.
Dělníci odejdou, přijdou jiní,
úsek za úsekem,
nikdo nespatří silnici celou.

Jenom za větrných nocí, kdy vítr
potrhá plachtu spánku,
zazáří celá silnice jako stříbrný prut
a člověk si pomyslí: Teď,
teď jsem porozuměl.
Ale neumí sdělit ostatním
tak veliké štěstí.

A přece jsou lidé, kteří vykročí
z úseku svého života
jediným činem,
několika slovy,

anebo srazí rty jako dvě vojska
a mlčky za nás
krvácí.

„Je těžké,“ řekl muž, „vyznat se v tom, co vidím.“
„Pro tebe je všechno moc složité,“ namítl stín, „už dávno jsem si toho všiml. Vezmi si příklad ze mě. Vidím v krajině stíny a je mi dobře. Copak ti nestačí, že vidíš v krajině lidi?“
„Ne,“ řekl muž, „to nestačí.“

Mouchy

Odbilo vánicím.

Zelené metly slunce ženou před sebou
stádo much z temnot rolety.

A mouchy čenichají, kam se podělo
páchnoucí léto much a dusné ticho trav,
kde bzučel jenom jejich hlas,
čenichají a pátrají po štěstí skulin,
kde by přežily
průzračné dlaně jarních větrů.

Ted' tápou po skle, uzavřené mezi skly,
lezou a myslí, že putují světem, širokými dálkami,
a zatím znají jenom
skleněná záda příbytků a usuzují
z kliky a rolety na pohyb řek a hor a věků.
A pak se ještě jednou vzchopí, zvednou křídla,
sotva je zvednou, narazí a hned se vzdávají,
třaslavě lezou zpátky, nevědí,
že kdo chtěl vzlétnout, vždycky narážel.
Couvají s křikem, že jsou ocelové,
kovová barva zadečků je pomátla,
a zlostně bzučí, všude tuší nepřítel,
ve vzduchu, v slunci, v první jarní vůni,
a překřikují se a chválí vzpomínku
na sebe samé.

Nakonec
přijde na šedých tenkých nohách smrt,
a plíseň samolibé hry proboří lesklé hřbety,
tak dlouho živily ji v sobě, až je pozřela.
Nepřítel nebyl mimo ně.
Byl v nich.

„A měl bys méně nepříjemností, kdybys tak nespěchal,“ řekl stín, „někdy ti sotva stačím.“

„Kdybys mohl, odpočinul bych si,“ odpověděl muž, „ale ono to spěchá.“

„Co je to ono?“

„To je to, co stíny nikdy nepochopí. Netýká se jich to. Stíny leží klidně pod stromem a pomalu se převalují tam, kam je postrčí vítr nebo slunce.“

Sliby

Pět kroků nahoru, pět kroků dolů,
muž přechází a naslouchá,
z patra činžáku odzvání klavír dnešní den,
kopyta tmy pohřmívají v dálce, už se blíží,
času je málo, míň a míň,
už skoro není čas,
muž přechází a váhá:
Až dozní, pak...

Až
se naučím číst, až budu dospělý,
až vyjdu z práce, až vyjdu z lásky,
až vejdu do práce, až vejdu do lásky,
až se uzdravím, až se dožiju,
až pohltním své nepřátele,
činy odstřelované jediným slůvkem
jak panáci na střelnici,
jen orchestrion klopýtá
okolo odřených labutí z plechu.

Jdi domů, klavír už dohrál,
času je málo, míň a míň,
jdi a mni v kapse mezi prsty zrnka tabáku
z minulého týdne, z minulého měsíce, z loňska,
je to jen prach, nic víc,
jdi domů a postav se před zrcadlo,
sám,

a řekni si: Mám bílé vlasy na skráních,
ale všechno udělám,
až...

„A také bys měl méně nepříjemností, kdybys nebyl tak hrdý na to, že jsi člověk,“ řekl stín, „tohle už vůbec nechápu. Jsem snad já obzvlášť hrdý na to, že jsem stín? Žiju si, a to je to hlavní.“

Pes

Ještě hněv. Hněv je nejlepší benzín básní,
s ním dosahují nejvyšších obrátek,
bez něj by si sotva všimly psa,
který se plazí při zemi jako čoud,
malý zbabělý čoud
s ohonem staženým na půl žerdi
za mrtvou statečností.

Svět je plný kopanců číhajících
na špičkách bot, kde přistát,
žebra plazivých psů světélkují,
tomu dáme, tomu dáme,
a večer ty návraty k misce
s namočeným chlebem.
Tak tohle je věrnost,
štěkot zlomený v půli, línající srst
a oči ohnuté k zemi,
věrnost kulhá od boty k misce,
od misky k botě, věrnost kulhá,
až se doplází do čítanek.

Naštěstí
je to jen
pes.

„A také bys měl méně nepříjemností,“ pokračoval stín, „kdybys pořád nepřemýšlel. Přemýšlím já? A zhubl jsem proto? Mám snad proto méně jasné obrysy? Stejně záleží na tom, jaké je počasí. Zdá se mi, že ty být stínem, chtěl bys být přesný a krásný, i když je zataženo. I při bouřce. Ale my stíny jsme chytré. Schováme se a vyjdeme teprve, když se zase rozsvítí slunce. Proto jsme nezranitelné.“

Nářek pro Faethonta

Jdou ze hřbitova a přetřásají
sotva narozenou smrt,
řídítka, vždycky záleží na řídítkách,
pneumatiku, vždycky záleží na...
otec ho nechtěl pustit,
matka měla šupinatý sen,
ale kdo na to dá?

Cestou si ukazují tu zatačku,
drn vytržený spárem smrti,
pátrají v hlíně mezi heřmánkem a divokým koprem,
jako by se nezřítíl s oblohy.

A byla někdy taková obloha? I pro nás?
A když byla,
proč na ní nejsou vidět stopy kol,
hluboké rýhy po naší odvaze?

Pozůstalí hledí k zemi, všichni jsme v tom,
schovávají předlohu pod lavici,
a dělají, že to mají z hlavy,
ochotně opisují i koktání a překlepy,
hlásají přesvědčeně chyby tisku
a nakonec
si zazátkují ústa cigaretou,
co kdyby jim unikla věta,

z které mají strach:
Kdo najde naše stopy?

Na hrob pokleká
listí a déšť.

„Opravdu,“ řekl muž, „jsi nezranitelný, ale příčinou tvé nezranitelnosti je, že se plazíš po zemi. Nemáš odkud spadnout, nemůžeš být sestřelen, můžeš být jen pošlapán.“

„To jste vy lidé,“ odpověděl stín, „nejste málo domýšliví. Stále o něco usilujete, od narození vyrábíte nějaké klíče a často hledáte po celý život k těm klíčům zámek, který jste předem zahodili.“

Na prahu života

Tady ještě chutná sůl po soli a cukr sladí,
tady se ještě tančí dobré jitro mezi střechýly noci
a polibek je objev a ne útěcha,
tady chodí za školu
v ruce malou vlhkou dlaň lásky,
znehynělou očekáváním.

I břeh má nový skrytý význam,
podívej, ukáže chlapec přes řeku
a zachytí rukávem o trnitý keř,
jako báseň, která ukazuje vždycky přes řeku
a znovu a znovu se zachytí o trn,
podívej, ukáže chlapec na veliký skutek,
na obrovské sršící ohnisko
za řekou.

Hledí přes řeku a dívka uchopena
právě stvořenými prsty dobrodružství
se dotýká sotva země,
mladí milenci přejdou na druhý břeh
po hřbetech vln.

A kde je to ohnisko sršící hvězdy,
a kde je ten veliký skutek?
Putují od malého činu k jinému malému činu,
rozmrzlí, neteční, otupělí,

nevnímají tisíc nepatrných ohnisek,
z kterých se skládá
každá velikost.

„Tebe nezajímají příliš otázky,“ řekl muž svému stínu. „Ale člověk, který je hoden toho jména, je naplněn otázkami. Kdybys chtěl být člověkem, musil by ses naučit ptát se.“
„Co s otázkami?“ odpověděl stín. „Mám snad ztratit klid?“

Strach

Je ve vzduchu jak radiové vlny,
sám zapojí svého člověka, svůj přijímač úzkosti,
kroky stoupající po schodech, otevřené uši skříně,
šelesty neviditelných zápisníků
ve stratosféře úzkosti,
nedýchat, naslouchat,
jde, jde, jde blíž
až ke zpocenému ruce, k vlhkému čelu,
sáhl na srdce,
dotkl se krve.

Couvá, aby zítra přišel znovu,
jako zvěř k prameni,
napájí se z lidí,
a lidé se ohlížejí a ptají se s úžasem:
Kde se tu vzal? Proč nemůže zemřít
a kdo ho napájí?

„A také bys měl méně nepříjemností,“ pokračoval stín, „kdyby ses tolik nenadělal se svou pamětí. Vezmi si příklad ze mě. Jakmile večer zhasneš, zmizím a se mnou má paměť. S prvním světlem nového dne se narodím s novou pamětí. Moje paměť sahá od rána do večera.“

Rojkové

Nikdy si nic nepamatují,
sotva dozní šumění krve v očích, sotva vyšumí z cizího,
ale drápy našeho století zasáhnou zároveň
na několika místech
a dávno zetlelí mrtví krvácejí odjinud
a třísní toho, kdo se skrývá
v hospodě, v podpalubí, v ouřadu,
náhle je krve tolik, že vyplaví na povrch
chuchvalec zaschlé špíny, zločinné chaluhy
až od zasypaného dna historie.

Ani na povrchu nemají stání, nic nezůstane stát,
od rána do večera obíhá stín svůj předmět,
jako hlídací pes a neopouští jej.

Ještě světlo, sem a sem a tam,
na ponížení, na zrůdnost, na utajovaná mučení,
na hrůzu bezbranných,
na každého dojde a vrhne svůj stín,
propukne ztracená paměť.

Nevykřikuj: Bylo zjednáno právo!
Ale mlčky nastoluj právo
každý den
znovu a znovu.

„Paměť mi ukazuje, kdo jsem byl a kdo jsem nyní,“ řekl muž.

„Paměť je užitečná.“

„Co máš z toho srovnávání?“ odpověděl stín. „Já nesrovnávám nikdy a s ničím a proto jsem vždycky přesvědčený, že okamžik, který žiju, je nejlepší, nejvhodnější a jediné možné.“

Dopis

Vím, že každou noc s tebou spí
vlhké zvíře úzkosti
a olizuje tě trpkým jazykem tmy.
Ležíš jak zbitý válkou všedního dne
a na sklopeném očním víčku
ubíhají znovu malá vraždění
bez vrahů, jenom s vražděnými.
Vím, stěnami světa prosakuje
tvůj křik osamělého vlka, jenž vyje strachy
na bílé pusté pláni obklíčený sám sebou.

A když usíná noc a probouzí se den,
ohmatáš prostěradlo, zvíře úzkosti je pryč,
oblékneš vzduch zamíchaný kávou a mydlinkami
a vběhneš do nového listu kalendáře
jako těžký vůz drtící mladou travu.

Marně se odvoláváš na svůj náklad,
všechny cesty a silnice tě usvědčí
ze lži.

V noci tě bude smáčet trpkými jazyky
všechna mladá tráva.

„Staráš se jen o své pohodlí,“ řekl muž svému stínu.

„A proč jsi na světě ty?“ zeptal se stín.

„Na to odpoví můj život. Proto musím zůstat naživu. To není jen přání, to je podmínka.“

Sčítači lidstva

V mrazivých sálech podzimních nocí
se rozléhá ocelové tukání,
někdo nelidský sečítá na počítačím stroji mrtvých hvězd
člověka k člověku, kus ke kusu,
jak říkají kati: Dneska jsem vyřídil pět kusů.
Jak říkají staří vojevůdci: Pošlete tam sto mužů.
Jak říkají sčítači: Zahynulo tisíc lidí.

Rezavé mozky starých generálů v obvazu lebky
vytékají z rytin, plesnivý důvtip zanechává skvrny:
Slezu do bunkru, mně se nemůže nic stát,
na nohou teplé ponožky, v prstech šálek
zdravotního čaje,
válka je
smrt těch druhých.

A sečítají čtvrtinu, třetinu, polovinu lidstva,
bursiány, dělníky, rodičky, zloděje, šílence, génie,
továrníky,
určují pro ně zkázu,
jenom sto tisíc lidí, jenom půl miliónu,
ale co když zahynou jenom tři lidé:
tvá matka nebo syn nebo žena,
co když zahynou ve věku pěti let jenom dva:
Einstein a Shakespeare,

a co když jen jeden jediný
v bezmocném dětském věku,
ty?

„Vidíš,“ řekl stín, „měl bys užívat života. Vezmi si příklad z nás, stínů. Viděl jsi někdy, že by stín kopáče kopal, stín oráče oral? Ne, práci jenom napodobujeme. A když kopáč nebo oráč ze svého výtěžku tloustne, klidně tloustneme taky.“
„Ale co když kopáč začne hubnout?“ zeptal se muž.

Kassandra

Kassandra prorokovala dobře,
ale nikdo jí nevěřil,
známe ty žárlivé a zlomyslné bohy,
zaměňují pravdu za lež a lež za pravdu,
nad vraždou rozsvítí svatozář,
teprve, když starý Apollón zemře,
teprve, když Trója padne a její popel
přísahá na smutnou pravdu,
poslední živý
rozpomene se na Kassandru,
prorokovala dobře.

Nic si z toho nedělej,
Trója doposud stojí, tentokrát
staví učenci koně uprostřed města,
nevšímejte si ho a klidně
neste na talířích očí
lesklý omastek křupavé spokojenosti,
klidně uléhejte na lože
z letáků, provolání a biblí,
podušky nečpí popelem příštích rozvalin,
to jenom Kassandra...

V noci nabruste nože a vyčíhejte ji,
vším je vinna jen ona,
opatrně se vyhněte koni, neubližte mu,
vyčíhejte Kassandru a vyřízněte jí jazyk,

ať je zticha,
a rychle zapomeňte, že

Kassandra prorokovala dobře.

„Vyprávěj mi něco,“ řekl stín, „ať zapomenu, že jsem na vrcholku hory, ať zapomenu na prázdnotu kolem sebe a na to, že se slunce chystá zapadnout. Vyprávěj mi nějaký starý příběh.“

„Nevěděl jsem, že máš rád staré příběhy,“ podivil se muž.
„Staré příběhy jsou lepší než nové,“ řekl stín. „Nechci se před spaním rozrušit. A staré příběhy přece už nikoho nemohou rozrušit.“

Neměla arijské předky

Neměla jsem arijské předky,
nesměla jsem studovat, vdát se
pro zločin, který spáchal můj otec,
když miloval mou matku,
pro ženu, která neváhala
porodit mého otce.
Nikdo z nich neviděl za plot lásky.

A proto už dvacet let
ležím zakopána v příkopu při silnici,
tam, kde jsem padla na pochodu smrti.

Bouřím kopřivy nad sebou, bouřím štěrky
i ptáky i mléčný prach v slunci,
volejte na mne:

Kdo z nás si vybral své předky?

Soudci mých předků vyslechli mrtvé
a usmrtili mne dřív,
než jsem se mohla stát matkou.

To je má útěcha:
nevydám svědectví rodu o žádném synu,
nevrhnu dceru do zoufalství.

„Vyprávěj raději pohádku,“ požádal stín, „vyprávěj pohádku, ale známou. Mám rád jenom známé pohádky. Ty jsou nejsladší.“

„Cožpak není všechno nejdříve sladce neznámé a pak trpce známé?“ otázal se muž.

Pohádkový les

Někdy stačí zapomenutý vlas v knize,
ohořelá zápalka v zásuvce stolu,
slovo načmárané na okraj novin,
letmé setkání jako s letícím meteorom,
a na zapomenutém vlase
se pohne krok polibků,
kouř zápalky se šplhá chodbami kuřáckých plic,
slovo na okraji novin znamená,
co znamenalo,
všude ztrácí člověk hrášek
cestou do hlubokých hvozdů,
kam ho zavádí čas.

V temném lese, v houštinách příběhů
roste bludný kořen. Když jej překročíš,
rád by ses vrátil
po šňůrce poztrácených hrášků zpátky.
Jenže divocí holubi vysbírali všechnen hrách.
Tápeš po prázdných místech
a všude ten průvan jistot:
Kdybys byl ztrácel oblázky,
kdybys byl ztrácel křemen...

„Zab ten hlas v sobě,“ řekl stín, „jen ho klidně zab. Člověk má dobře jíst a pít a spát, někdy sám, někdy ve dvojici, co tu tedy pohledává ten hlas? Jenom se bouří proti přirozenosti a kazí blahobyť. Znáš něco lepšího a silnějšího, než je blahobyť?“

„Ano,“ řekl muž, „tento hlas.“

Prosté věci

Sehnuté umyvačky nádobí klapou vlhkými miskami,
to tvé sehnuté prsty na klávesách psacího stroje
umývají lepkavá slova, umaštěné věty,
růžová nahá řeč vystupuje z papírové páry,
je to ta
zametená na pavlači, posbíraná na dlažbě,
vyškrábnutá v dílně, vsypaná do kapsy
na malém nádraží mezi dvěma vlaky,
a teď,
jako by se chvěla
na stříbrných hrotech vzdálených hvězd.

I džbán v tvých prstech
býval mazlavým jílem
a hladký stůl strupatým dřevem
i sklo, kterým na mne tak hledíš,
bylo jen kámen
a psací stroj
byl beztvářá hrouda vyrvaná zemi.

A přesto
docela málo
a z psacího stroje se stane hrouda,
ze skla kamenná kaluž,
ze stolu dřevěný prach a ze džbánu jíl,
docela málo
a růžová plet řeči

se potáhne lepkavou mastnotou,
po níž klouzají na smrt
mladiství žoldnéři...

„Nechme toho,“ řekl stín, „a pojďme do údolí. Začíná se tu zvedat vítr. Není rozumné setrvat na horách, když se zvedá vítr. Pojď někam, kde nefouká.“

„Nemohu,“ odpověděl muž.

„Proč nemůžeš?“ zeptal se stín.

„Protože se zvedá vítr,“ řekl muž.

Balvan

Sisyfos valí vzhůru skřípající balvan,
staletími, uličkou mezi diváky,
posmívají se mu,
jen když se vzteklý balvan řítí zpátky
a drtí cestou zmije a štíry,
zevlouni uskakují:
Tak tohle je všechno, co umíš,
tohle je všechno?

Zevlouni mají jedinou starost,
jak dovalit svůj balvan nahoru, aby tam zůstal,
ve dne v noci jedinou starost,
spí na svém balvanu, milují se na něm,
a neodvážjí se
postrčit jej vzhůru
ani o píd'.
Mohl by se vrátit, Sisyfe, mohl by se vrátit,
a ještě hůře:
mohl by nahoře utkvět,
a co dál?

„Noc je na spadnutí,“ řekl stín. „Není dobře setrvávat na horách, když je noc na spadnutí. Pojd' někam, kde je světlo a teplo.“

„Nemohu,“ odpověděl muž.

„Proč nemůžeš?“ zeptal se stín.

„Protože je noc na spadnutí,“ řekl muž.

Telefonní rozhovor

Přicházíš popraskaným vzduchem,
jako bys kráčela po zamrzlé hladině noci,
každou chvíli se můžeš probořit
a zmizet v některém městě mezi námi,
jako tající vločka zřícené hvězdy,
a s tebou všechno, cos mi chtěla,
ale neříkáš, a všechno cos mi pověděla,
ale nechtělas,
slyším jenom větu: Kdybys tu byl —
stále znovu, i když mluvíš o něčem jiném,
a pak se s praskotem zřítíš do hlubiny,
bubliny slabik puknou a zmizíš
v některém městě mezi námi,
staneš zaražena na cizím náměstí
s ukazováčkem na bludném číselníku,
s těžce oddechujícím sluchátkem,
snažíš se udržet rovnováhu
na běžícím hřbetu země
a daleko hluboko v prostorách noci
hledáš nějaké místo,
kde by se pod nohama
nerozpadal svět.

„Nerozumím ti, a proto jsi můj nepřítel,“ řekl stín...

Století

Mé století,
nikdy nepřekročím tvé hranice,
jsem v tobě jako jsi ve mně ty,
jdu po tvých cestách, jím tvé prášky, dýchám tvé jedy
a přikládám každé ráno k uchu
čerstvě snesený bílý den,
pohyby uvnitř jsou stále silnější
a po skořápce stéká tenká černá trhlina.

V koutech světa vrzají protézy:
skořápka dávno pukla a není proč jásat.
Na kopcích hlásají popové:
neotevře se.

Nikdy nepřekročím tvé hranice,
mé století,
ale spatřil jsem tenkou stékající trhlinu,
v tvém peří spečeném krví dozrává vejce
a bílý pták, s nímž rozmlouvám za dusných nocí,
klove zevnitř do skořápky
tak vytrvale, tak mocně,
jako člověk bušící dlátem do skály,
aby vysvobodil
podobu své touhy.

„Pojď,“ požádal stín znovu, „sestupme s hory. Vítr sílí a bude noc.“

„Nesestoupím,“ řekl muž, „místo mužů je na horách.“

Začátek

Zdalo se, že je dobojováno,
všichni se ptali: Kdo je ten druhý?
Odkud vzali odvahu ptát se,
zavřít s kramářskou vychytralostí vlastní krám,
než se to přežene,
přidat se nedůvěřivě na konec zástupu
s kamenem v kapse
na toho druhého.

Poštovní schránky si podávají otázku:
Kdo je ten druhý?
Na obrazovkách všech světadílů
se ptají rozsvícené dívky, ptají se
tlamy plakátů, ptají se nahoře,
ptají se dole, pevniny na sebe křičí,
ostrovy se ptají, ptá se vermutová mlha,
ptá se střízlivé ráno,
ztuchlé šero předměstských hotelů,
zrádná hudba drátěnek pod těly milenců,
ptají se, ptají se...

Jenom někde se chystají k boji,
prázdná místa nejsou po něčem,
jsou prázdná místa před něčím,
jenom někdo se ptá sám sebe,

urputně a neúprosně a neúnavně:
Kdo jsem,
kdo vlastně jsem já?

*Muž stál na hoře a jeho stín zmlkl. Na horách stáli muži
a jejich stíny mlčely.*

Ediční poznámka

Básnická díla Eduarda Petišky *Okamžiky* (1957, Československý spisovatel) a *Na prázdná místa* (1964, Mladá fronta) vyšla původně samostatně. *Okamžiky z prázdných míst*, jejich společné vydání, vzniklo v nakladatelství Baset v roce 2002 při příležitosti 15. výročí autorova úmrtí. Texty jsou v tištěné podobě doplněny ilustracemi Jiřího Koláře, které do této e-knihy nepřejímáme z licenčních důvodů.

Redakce MKP

Eduard Petiška
Okamžiky z prázdných míst

Edice Poezie
Obálka Jakub Tesař
Technická redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 11. 10. 2024

ISBN 978-80-274-4213-3 (epub)
ISBN 978-80-274-4214-0 (pdf)
ISBN 978-80-274-4215-7 (prc)